

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Daša Sitková, PhD.

Skúsenosti so spoluprácou učiteľa a pedagogického asistenta na primárnom stupni ZŠ

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Banská Bystrica
2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Daša Sitková, PhD.

Kontakt na autora: ZŠ s MŠ Liptovská Osada, Školská 57, 034 73
dasa.sitkova@gmail.com

Názov OPS/OSO: **Skúsenosti so spoluprácou učiteľa a asistenta na primárnom stupni ZŠ**

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2015
XV. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: PaedDr. Jana Krížová, PhD.

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

inklúzia, integračné vzdelávanie, slaboprosievajúci žiaci, pedagogická asistencia, pedagogický asistent, spolupráca učiteľa a pedagogického asistenta, primárny stupeň vzdelávania

Anotácia

V OPS poukazujeme na možnosti účinnej a efektívnej spolupráce učiteľa a pedagogického asistenta v prístupe k slaboprosievajúcim žiakom na primárnom stupni ZŠ. Analyzujeme problematiku jednotlivých pedagogických kompetencií a zaoberáme sa reflexiou vyučovania vo vzťahu k skvalitneniu výchovno-vzdelávacieho procesu a jeho priblíženie najmä žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami integrovanými v bežných triedach ZŠ.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Pedagogická asistencia v pedagogickej praxi	1305/2013-KV
Pedagogické skúmanie v práci učiteľa	1397/2014-KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 INKLUZÍVNY PRÍSTUP K VZDELÁVANIU V SÚČASNEJ EDUKÁCII	7
1. 1 Slaboprosievajúci žiaci na primárnom stupni ZŠ	9
2 PEDAGOGICKÁ ASISTENCIA	10
2. 1 Profesia a kompetenčný profil pedagogického asistenta	10
2. 2 Význam spolupráce učiteľa a pedagogického asistenta	13
3 UKÁŽKY EFEKTÍVNEJ SPOLUPRÁCE UČITEĽA A PEDAGOGICKÉHO ASISTENTA..	14
3. 1 Skúsenosti so spoluprácou na hodinách matematiky	16
3. 2 Skúsenosti so spoluprácou na hodinách slovenského jazyka	20
ZÁVER	23
BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY	24

ÚVOD

Výchova a vzdelávania žiakov, ktorí dosahujú v škole slabé vyučovacie výsledky, a to už v začiatkoch školskej dochádzky je dôležitým problémom súčasnej edukácie, a to nielen na primárnom stupni vzdelávania. Dôvodom ich školského zlyhávania môžu byť menej rozvinuté rozumové schopnosti, špecifické vývinové poruchy učenia a správania, málo podnetné sociálne prostredie atď. Títo žiaci vyžadujú spravidla iný, špeciálny no najmä individuálny prístup. To sa nezaobíde bez efektívnej spolupráce učiteľov, rodičov, špeciálnych pedagógov a školských psychológov a tiež pedagogických asistentov. Tí sa priamo spolupodieľajú na realizácii školských vzdelávacích programov v ZŠ a „po boku“ učiteľov pomáhajú nielen žiakom. Dôležitým predpokladom úspešnej spolupráce obidvoch zainteresovaných strán je ich primeraná vzájomná komunikácia a jasné vymedzenie kompetencií a zodpovednosti. Ide tak o učiteľov ako aj pedagogických asistentov, ktorí podľa pokynov učiteľov a špeciálnych pedagógov pracujú individuálne so žiakmi priamo na vyučovacích hodinách. Sú v roli radcov a pomocníkov. Pomáhajú žiakom lepšie pochopiť zadania jednotlivých úloh, podporujú ich koncentráciu, prispievajú k zlepšeniu prístupu k učeniu a školským povinnostiam a snažia sa ich čo najviac zapájať do vyučovacieho procesu.

V teoretickej časti OPS venujeme pozornosť vymedzeniu teoretických pojmov a legislatíve z hľadiska zavedenia profesie pedagogický asistent na základných školách. V praktickej časti sa zameriavame na možnosti efektívnej spolupráce učiteľky primárneho stupňa vzdelávania a asistentky pôsobiacej priamo v ZŠ. Asistentka, ktorá je súčasťou nášho pedagogického tímu pôsobí paralelne vo viacerých triedach podľa potreby žiakov a učiteľov. V treťom ročníku ZŠ pôsobí pravidelne 2-krát týždenne na hodinách slovenského jazyka a matematiky. Pomáha a podporuje napredovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V spolupráci s učiteľkou a špeciálnym pedagógom bol navrhnutý spôsob jej práce so slaboprosievajúcimi žiakmi, najmä intervenčné opatrenia pre zlepšenie ich výsledkov a prístupu k učeniu. Mieru úspešnosti našej spolupráce a efektívnosť intervenčných opatrení pravidelne vzájomne konzultujeme. Hľadáme efektívnejšie riešenia pre podporu školskej úspešnosti žiakov. Pedagogická asistentka im venuje individuálnu pozornosť v spolupráci s triednou učiteľkou a pod jej vedením. Dokáže však aj sama nachádzať adekvátne spôsoby ako priblížiť a zosúladiť edukáciu so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami žiakov. Okrem osobného dohľadu nad žiakmi zabezpečuje najmä ich verbálnu a vizuálnu podporu. Dodatočne vysvetľuje učivo, vytvára pracovné listy aj kompenzačné pomôcky. Prítomnosť asistentky ako pomocného pedagogického pracovníka, ktorá pod vedením nielen triednych učiteľov úspešne pracuje so žiakmi pri prekonávaní ich vzdelávacích ťažkostí či adaptácii na školské prostredie považujeme za veľký prínos nielen pre žiakov ale aj učiteľov. Učiteľom sa tak vytvára priestor k tomu, aby sa mohli čo najviac venovať ostatným žiakom a nebrzdili napredovanie ich rozvoja.

Východiskom problematiky pedagogickej asistencie sú viaceré legislatívne predpisy, ktoré sú prioritné pre výkon profesie pedagogického asistenta, a to Zákon č. 317/2009 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 437/2009 Z.z., ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v znení neskorších predpisov, Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení

neskorších predpisov. K zavedeniu profesie asistenta učiteľa pri výchove a vzdelávaní žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v ZŠ vydalo MŠ SR metodický pokyn (č. 184/2003-095). Cieľovou skupinou, pre ktorú je OPS určená sú predovšetkým učitelia primárneho vzdelávania, pedagogickí asistenti a špeciálni pedagógovia pôsobiaci na školách resp. výchovní poradcovia.

Veríme, že predkladaná OPS bude prínosom pre skvalitnenie procesu výchovy a vzdelávania a čiastočne aj poradenstva v rámci ZŠ. Zaoberáme sa v nej problematikou spolupráce učiteľov a pedagogických asistentov vo vzťahu k skvalitneniu a priblíženiu výchovno-vzdelávacieho procesu všetkým, teda aj žiakom, ktorí z rôznych dôvodov dosahujú veľmi slabé vyučovacie výsledky, a to už na primárnom stupni vzdelávania. Preto je potrebná modifikácia prístupov zo strany učiteľov aj asistentov a zabezpečenie individuálnej starostlivosti o týchto žiakov tak, aby sme dokázali čo najviac rešpektovať ich špecifické edukačné potreby. Prezentácia vlastných osvedčených pedagogických skúseností s intervenciou slaboprosievajúcich žiakov v spolupráci s pedagogickým asistentom môžu byť podnetom a inšpiráciou aj pre iných učiteľov a asistentov pôsobiacich na školách. Náčrt modelu efektívnej spolupráce obidvoch zainteresovaných strán môže podporiť riešenie problémov resp. predchádzanie ťažkostiam u slaboprosievajúcich žiakov.

1 INKLUZÍVNY PRÍSTUP K VZDELÁVANIU V SÚČASNEJ EDUKÁCI

Každý z nás je iný a celé ľudstvo je integrovanou komunitou ľudí rôznych rás, národov, rozličných pohlaví, schopností ale aj s rôznymi postihnutiami či odlišným náboženským vyznaním. Dôležitým cieľom súčasnej edukácie je zvládanie problémov, ktoré vyplývajú z tejto rôznorodosti, pretože každému by sa malo dostať spravodlivo rovnakých vzdelávacích príležitostí. Keďže nie je v našich silách, aby sme dokázali odstrániť rozdiely medzi žiakmi, snažíme sa aspoň o to, aby ako uvádza Podhájecká (2007) „*žiaci s rozličnými schopnosťami a možnosťami vytvárali spoločnú komunitu na základe ich práv a akceptovania individuality celou komunitou*“.

Inovatívny prístupom vo vzdelávaní, ktoré zdôrazňuje právo každého jednotlivca na kvalitné vzdelávanie sa stalo inkluzívne vzdelávanie. O inkluzívnom a integračnom procese sa v európskych krajinách hovorí už niekoľko rokov. Inklúziou (z angl. *inclusion* – zahrnutie, príslušnosť k celku) sa rozumie vyšší stupeň akceptácie intaktných jedincov spoločnosťou. V zahraničí sa pojem integrácia, ako uvádzajú Vašek, Vančová (2003) už niekoľko rokov takmer úplne nahrádza pojmom inklúzia. V podstate ide o vyššiu úroveň školskej integrácie, určité včlenenie resp. začlenenie žiakov s odlišnosťami (špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami) do bežných tried škôl a školských zariadení. Štátny vzdelávací program ISCED 1 podporuje výchovu a vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a aj formou integračného vzdelávania požaduje vytvorenie a zabezpečenie vhodných podmienok pre ich optimálny rozvoj. Problematika edukácie problémových a slaboprospeievajúcich žiakov, medzi ktorých patria žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa čoraz viac dostáva do popredia. Kým v minulosti boli zreteľné tendencie smerujúce skôr k vytlačaniu týchto tejto skupinu žiakov z bežných škôl do špeciálnych zariadení, resp. špeciálnych tried (najmä z dôvodu komplikovania priebehu vyučovania), v súčasnosti možno pozorovať práve opačné tendencie smerujúce k ich integrácii.

Odlíšnosti týchto žiakov sa odzrkadľujú v prístupe k školským povinnostiam, súvisia s nezaujmom a zlyhávaním v učení, čo môže negatívne ovplyvňovať ďalšie vzdelávanie žiakov. Preto je potrebné venovať pozornosť tejto problematike a snažiť sa čo najskôr podchytiť slaboprospeievajúcich žiakov. Akceptovanie jednotlivých odlišností žiakov vedie k hľadaniu optimálnych prístupov, a to najmä vo vzťahu k integračným a inkluzívnym trendom v súčasnej edukácii. Ich začlenenie do bežných škôl spolu s akceptujúcim a špecifickým prístupom zo strany učiteľov aj pedagogických asistentov umožňuje rešpektovať a rozvíjať osobnosť týchto žiakov.

Stimulovanie individuálneho pokroku žiakov na základe ich schopností a možností tzv. *individualizácia edukácie* umožňuje integrovať do základných škôl žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Tie vyplývajú buď zo zdravotného znevýhodnenia resp. nadania či zo sociálne znevýhodneného prostredia, z ktorého žiaci pochádzajú atď. Vyžadujú si úpravu podmienok vo výchove a vzdelávaní. To sa týka tak obsahu, foriem a metód ako aj prostredia a prístupov.

Do popredia súčasnej edukácie sa teda dostáva inkluzívna pedagogika. Jej kľúčovou myšlienkou je podporovanie efektívnosti vzdelávania a optimálneho rozvoja všetkých detí / žiakov, teda aj integrácie slaboprospeievajúcich, t. j. žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Naplnenie tejto myšlienky predpokladá vytvorenie

kvalitatívne nového prostredia, ktoré by zodpovedalo špecifickým edukačným potrebám žiakov. Zároveň je však potrebné zabezpečenie viacerých zdrojov, pričom medzi najdôležitejšie patria najmä:

- **odborný prístup vo vzdelávaní** (včasná špeciálno-pedagogická resp. psychologická diagnostika žiakov, odborná príprava učiteľov aj pedagogických asistentov, možnosti vzdelávania žiakov podľa individuálnych výchovno-vzdelávacích programov a špecifického postupu v hodnotení výchovno-vzdelávacích výsledkov atď.)
- **materiálne zabezpečenie** (špeciálne učebnice, kompenzačné pomôcky, resp. úpravy prostredia, zabezpečenie pokojného pracovného miesta atď.)
- **personálne zabezpečenie** (aktívna účasť špeciálneho pedagóga, školského psychológa, asistenta učiteľa, resp. pomoc logopéda)
- **formálne zdroje** (zabezpečenie špeciálnych podmienok vrátane odmeňovania učiteľov a pedagogických asistentov ako aj iných odborných zamestnancov.

1. 1 Slaboprosievajúci žiaci na primárnom stupni ZŠ

Rozdielne schopnosti žiakov týkajúce sa najmä pozornosti, pamäte či pracovného tempa sú individuálnymi schopnosťami, ktoré však za istých podmienok môžu byť vnímané ako rušivé faktory v procese učenia. Tento proces môžu do značnej miery negatívne ovplyvňovať. Žiaci s menej rozvinutými rozumovými schopnosťami, resp. rôznymi poruchami v učení či správaní, poruchami pozornosti najmä v spojení s hyperaktivitou, impulzivitou a neprispôsobivosťou sú vážnym psychosociálnym problémom, ktorý je potrebné čo najskôr riešiť. Najmä špecifické vývinové poruchy učenia spôsobujú slaboprosievajúcim žiakom veľké ťažkosti už od začiatku školskej dochádzky. Tieto poruchy totiž výrazne interferujú s ich školským prospechom a tiež aktivitami v bežnom živote, ktoré predpokladajú schopnosti žiakov čítať, písať a počítat'. Keďže predstavujú obmedzené schopnosti (resp. neschopnosť) v týchto dôležitých oblastiach sú považované za rizikové okolnosti. V súčinnosti s inými vplyvmi môžu za istých okolností *prispievať aj k sociálnej degradácii žiakov*. Negatívny vplyv zaostávania a zlyhávania žiakov v učení sa odráža v ich prístupe k školským povinnostiam, celkovej pasivite a neskôr aj v negatívnych prejavoch v správaní, preto je potrebný záujem odborníkov o túto problematiku.

Aby sme dokázali mnohé nežiaduce faktory eliminovať je potrebné čo najskôr (možno už v predškolskom veku) identifikovať a včas zachytiť niektoré z varovných signálov, ktoré by mohli neskôr negatívne ovplyvňovať proces učenia a ďalšie vzdelávanie. Podchytenie menej rozvinutých oblastí u žiakov je dôležitým intervenčným prostriedkom a nezaobíde sa bez pedagogického diagnostikovania v školskej praxi. Komplexnú špeciálno-pedagogickú, psychologickú, diagnostickú, poradenskú, preventívnu a intervenčnú činnosť poskytujú centrá špeciálno-pedagogického poradenstva. Náročnosť práce učiteľov sa zvyšuje v závislosti od toho, koľko slaboprosievajúcich resp. intaktných žiakov majú vo svojich triedach. Učitelia sa snažia vytvárať podmienky prostredníctvom individuálnych vzdelávacích plánov, zabezpečujú podporu týchto žiakov v spolupráci so špeciálnymi pedagógmi, psychológmi, logopédmi a tiež pedagogickými asistentmi priamo na vyučovaní. Efektívna pomoc pri vedení týchto žiakov má teda charakter tímovej spolupráce a vyžaduje si väčšie úsilie, viac trpezlivosti, špecifickú odbornú prípravu a profesionálny prístup v spolupráci s inými špecialistami.

2 PEDAGOGICKÁ ASISTENCIA

Dôležitým prostriedkom vytvárania inkluzívneho modelu vzdelávania sa v súčasnej edukácii stáva pedagogická asistencia. S. Rigová, M. Zahatňanská (2014, s.44) považujú pedagogickú asistenciu za „*moderný pedagogický nástroj zvyšovania kvality procesov a výsledkov edukácie.*“ Úspešnosť inkluzívneho prístupu vo vzdelávaní závisí od viacerých podmienok. Jednou z najdôležitejších je zabezpečenie odbornej prípravy pedagógov a tiež pedagogických asistentov, ktorí sa významne podieľajú na skvalitňovaní výchovno-vzdelávacieho procesu. Učítelia vo svojich triedach spolupracujú s pedagogickými asistentmi a tiež špeciálnymi pedagógmi resp. psychológom. Na túto spoluprácu by však mali byť čo najlepšie pripravení.

V nasledujúcej časti venujeme pozornosť zavedeniu novej profesie „*pedagogický asistent*“, vymedzeniu jeho kompetenčného profilu, no najmä ukázkami efektívnej spolupráce učiteľov s pedagogickými asistentmi na primárnom stupni vzdelávania.

2.1 Profesia a kompetenčný profil pedagogického asistenta

Zavedenie a pokusné overovanie profesie pedagogického asistenta siahalo už do obdobia 90-tych rokov. Spočiatku sa uplatňovalo najmä v oblasti riešenia problematiky edukácie rómskych detí a žiakov v materských školách, základných školách a špeciálnych základných školách. V snahe akcelerovať školskú úspešnosť a podporiť ich napredovanie sa tak pedagogická asistencia stala dôležitou súčasťou edukačného procesu na rôznych stupňoch vzdelávania.

Výkon profesie pedagogického asistenta je podmienený viacerými právnymi predpismi:

- *Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*
- *Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 437/2009 Z. z., ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v znení neskorších predpisov*
- *Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov neskorších predpisov*

Pedagogický asistent sa v súlade s požiadavkami učiteľa a v spolupráci s ním podieľa na uskutočňovaní školského vzdelávacieho programu resp. výchovného programu pre žiakov v období plnenia povinnej školskej dochádzky. Pomáha pri utváraní rovnosti príležitostí vo výchove a vzdelávaní.

Pedagogickú asistenciu mnoho učiteľov považuje za významný prostriedok reflexie vyučovania.

Profil kompetencií pedagogických zamestnancov vyjadruje isté očakávania, pracovné prejavy a také správanie pedagógov, ktoré by mali byť v súlade s požiadavkami štátnych aj školských vzdelávacích programov. Východiskom tohto profilu je profesijný štandard pedagogických zamestnancov (kategória, stupeň, pozícia).

Predpoklady na výkon profesie asistenta učiteľa sú legislatívne dané a ustanovené v § 6 zákona č. 317/2009 Z. z. a charakterizované ako:

- *kvalifikačné (profesijné) predpoklady*
- *bezúhonnosť*
- *zdravotná spôsobilosť*
- *ovládanie štátneho jazyka a iné*

Nemenej dôležitými predpokladmi na výkon tejto profesie sú však aj motivácia pedagogického asistenta k povolaniu, tvorivosť, flexibilita pri riešení problémov, empatia, asertívne správanie a predovšetkým citlivá komunikácia.

V roku 2007 vypracovala expertná skupina MŠ SR v sekcii MPC v Banskej Bystrici *Návrh profesijných štandardov pre asistenta učiteľa* (V. Šándorová, Pedagogické rozhľady, 4/2009), ktorý obsahuje kľúčové kompetencie z hľadiska troch dimenzií, t. j. kompetencie orientované na:

- *žiaka*
- *edukačný proces*
- *profesijný rozvoj*

Pre jednotlivé kariérové stupne – *začínajúci pedagogický asistent a samostatný pedagogický asistent* je charakteristický konkrétny kompetenčný profil, ktorý predstavujú špecifické spôsobilosti dané vedomosťami, zručnosťami a postojmi, ktorými by mal pedagogický asistent disponovať.

Z najdôležitejších kompetencií, ktoré možno dosiahnuť vzdelávaním sú podľa Uzlovej (2010, s.59-60) najmä:

- *orientácia v roli asistenta učiteľa, v organizácií školy, školských právnych predpisoch a vnútorných predpisoch školy, v systéme spolupracujúcich (najmä poradenských) inštitúcií, schopnosť orientácie vo všeobecných zásadách pedagogickej práce (príprava na vyučovanie), podpora priebehu vyučovania, orientácia v systéme hodnotenia žiakov*
- *schopnosť reagovať na bežné edukačné problémy, cielene pozorovať žiakov, zameriavať sa na ich potreby, urovnávať konflikty a nedorozumenia medzi školou, žiakmi, rodinou, prípadne ďalšími inštitúciami, podporovať žiakov pri zvládaní nárokov školy*
- *schopnosť spolupracovať s učiteľmi vo výchovno-vzdelávacom procese priamo v triede a tiež s ostatnými pedagogickými pracovníkmi v súlade s podmienkami školskej práce a iné*

Pomoc pedagogického asistenta priamo vo vyučovacom procese spočíva najmä v individuálnom prístupe k žiakom, a to nielen k slaboprosievajúcim. Individuálny prístup môže prebiehať na rôznych úrovniach. Podľa Lipnickej, Valachovej (2011, s. 15) môže mať individuálny prístup tieto úrovne:

- *situačnú* (pomoc v konkrétnom čase a situácii)
- *adaptačnú* (pomoc každému žiakovi rozvíjať sa podľa vlastných schopností)
- *komplexnú* (adresnú, ktorá je „šitá na mieru“ konkrétneho žiaka)

Každá z úrovni je dôležitá v prístupe pedagógov k žiakom, no v spolupráci s pedagogickým asistentom sa možno zamerať najmä na úroveň komplexnú, keďže asistenti pomáhajú konkrétnym žiakom. Prístup učiteľov aj pedagogických asistentov k týmto žiakom skutočne vyžaduje ciele efektívne pôsobenie a špecifickú pedagogickú intervenciu „šitú na mieru“. Najmä, ak pracujú so žiakmi vyžadujúcimi takýto prístup z hľadiska rešpektovania ich špeciálnych vzdelávacích potrieb. Ide o prispôbenie a zosúladenie edukácie s ich potrebami, schopnosťami a vzdelávacími možnosťami. Striedavo zo strany učiteľov aj pedagogických asistentov je možné venovať pozornosť najmä slaboprosievajúcim žiakom. Už v začiatkoch školskej dochádzky je potrebné ich podchytenie, aby dokázali neskôr lepšie napredovať a pracovať na úrovni, ktorá je pre nich osobne dosiahnuteľná.

2. 2 Význam spolupráce učiteľa a pedagogického asistenta

Spolupráca učiteľa, pedagogického asistenta resp. výchovného poradcu či špeciálneho pedagóga pri uplatňovaní spoločných cieľov je významným druhom sociálnej interakcie. Schopnosť kooperácie je dôležitou podmienkou sociálneho rastu nielen pedagógov. Ide o spoločnú účasť a najmä zodpovednosť obidvoch strán. Učitelia sa spolu s pedagogickými asistentmi podieľajú na vopred určenej činnosti a postupne plnia konkrétne stanovené úlohy. Výsledok ich snaženia spolu s ich osobnou spokojnosťou s úrovňou vlastného pôsobenia a s výsledkami vlastnej práce poskytujú spätnú väzbu. Sú tiež významným prostriedkom pre posúdenie úrovne a efektívnosti vzájomnej spolupráce. Jej efektívne plánovanie závisí od kvality vytvorených vzájomných vzťahov. Závisia tiež od osobnostných charakteristík, očakávaní, predstáv o rozdelení vzájomnej zodpovednosti ako aj od schopnosti vzájomne komunikovať. Preto je potrebné neustále vytvárať priestor na prediskutovanie problémov, nových návrhov na riešenie problémov a skvalitnenie práce, čo sa nezaobíde bez vzájomnej výmeny informácií medzi učiteľom a asistentom.

V súvislosti s otázkami pedagogickej asistencie a spolupráce učiteľov s asistentmi možno predpokladať určité problémy a nedostatky, keďže mnohí učitelia neprešli žiadnou prípravou týkajúcou sa takejto spolupráce. Je možné, že niektorým učiteľom nebude vyhovovať prítomnosť asistenta v triede, iní môžu mať problém s komunikáciou resp. vzájomným rešpektovaním a uvedomovaním si zodpovednosti a vlastných kompetencií či postavenia v triede. V každom prípade je veľmi dôležité vytváranie prostredia, v ktorom sa učíme jeden od druhého. Aktívna spolupráca, ktorej predpokladom je získanie vzájomnej dôvery umožňuje pritiahnúť učiteľa aj asistenta do výchovno-vzdelávacieho procesu. Je dobré, ak sú obaja rovnako naladení a vtiahnutí do problémov v triede, aktívne sa zapájajú a spolupodieľajú na riešení vzdelávacích ťažkostí, navzájom sa podporujú, dopĺňajú a medzi sebou primerane komunikujú. Asistent by nemal byť len prizerajúcim sa, ale najmä aktívne sa zapájajúcim a byť na „strane učiteľa“, ktorý mu samozrejme preukazuje uznanie a dáva najavo, že jeho pomoc a podpora je potrebná (čo platí samozrejme aj opačne). Mali by diskutovať o svojich plánoch, očakávaniach, obavách. Predpokladom aktívnej a efektívnej spolupráce je získanie vzájomnej dôvery obidvoch strán. Kľúčovými podmienkami správneho zabezpečenia fungovania spolupráce medzi pedagogickým asistentom a učiteľom (Němec a kol., 2014) sú:

- *otvorenosť učiteľa voči prítomnosti asistenta v triede*
- *rovnaký pozitívny prístup učiteľa i asistenta k inklúzii vo vzdelávaní*
- *uvedomovanie si vlastných kompetencií a rolí*
- *rešpektovanie rozhodnutí učiteľa a riadenie sa jeho inštrukciami, pričom učiteľ nepresúva svoju zodpovednosť na asistenta*
- *vyhradenie času pre spoločné prípravy a vzájomné konzultácie (pred začiatkom vyučovania, resp. popoludní)*

Okrem vyššie uvedených kľúčových podmienok v procese efektívnej spolupráce učiteľa a asistenta zohrávajú dôležitú rolu aj osobnostné charakteristiky, komunikačné zručnosti a tiež dobrá vôľa, pretože ako uvádzajú S. Rigová, M. Zahaťanská (2014, s. 60) „*profesionálny a partnerský vzťah oboch pedagogických zamestnancov nemôže vzniknúť bez dobre mieneného úsilia obidvoch.*“

3 UKÁŽKY EFEKTÍVNEJ SPOLUPRÁCE UČITEĽA A PEDAGOGICKÉHO ASISTENTA

Neustále sa zvyšujúci počet žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami na základných školách kladie vyššie požiadavky na prácu učiteľov, a to už na primárnom stupni vzdelávania. Na mnohých základných školách boli vytvorené pracovné pozície pre pedagogických asistentov, ktorí úspešne pomáhajú učiteľom v ich náročnej práci. Na našej základnej škole sme tiež privítali túto možnosť pedagogickej asistencie pre skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu v prospech všetkých žiakov. V triedach, v ktorých sú vzdelávaní integrovaní žiaci (prevažne s poruchami učenia a správania) úspešne pôsobí pedagogická asistentka. Jej intervenčné pôsobenie umožňuje učiteľom venovať viac času a pozornosti nielen slaboprosievajúcim ale tiež ostatným žiakom v triede.

Jednou z najdôležitejších zložiek pracovnej náplne pedagogickej asistentky je jej priama činnosť týkajúca sa bezprostrednej práce so žiakmi. Tá sa prelína aj s inými činnosťami, najmä pravidelnými konzultáciami s učiteľmi ako aj prípravou na vyučovanie spojenou s tvorbou a využívaním vlastných didaktických pomôcok. Ide predovšetkým o vizuálne podnety – rôzne kartičky, obrázky, tabuľky, kresby znázorňujúce rôzne situácie a približujúce pochopenie pojmov atď. Sohľadom na druh a stupeň problémov u slaboprosievajúcich žiakov sa im snaží názorne sprostredkovať učivo v súlade s individuálnymi vzdelávacími plánmi. Počas priamej pedagogickej činnosti vo výchovno-vzdelávacom procese sa nemožno vyhnúť pozorovaniu správania jednotlivých žiakov. Učiteľka aj pedagogická asistentka si vedú vlastné záznamy. Sledujú výsledky žiakov a navzájom konzultujú o svojich zisteniach. Konzultácií sa v prípade potreby zúčastňujú aj výchovní poradcovia a špeciálni pedagógovia resp. psychológovia pôsobiaci na školách. Učiteľka sa spolu s asistentkou riadia odporúčaniami špeciálneho pedagóga a v prístupe k integrovaným žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vychádzajú zo záverov vyšetrení a odporúčaní poradenských zariadení. Vo výchove a vzdelávaní postupujú podľa individuálnych vzdelávacích programov, na ktorých tvorbe sa spolupodieľajú.

Efektívnosť vzájomnej spolupráce posudzujeme aj podľa výsledkov nášho spoločného snaženia. Snažíme sa preberať spoločnú zodpovednosť za splnenie našich stanovených cieľov a úloh. Hodnotíme, do akej miery sa nám tieto úlohy podarilo splniť, posudzujeme úroveň zvládnutia učiva žiakmi. Zaujíma nás, ako žiaci rozumejú učivu, rozvíjajú vlastné predstavy, čo si zapamätajú, ako sa pritom cítia. Hodnotíme, čo sa nám darilo viac a čo menej, v čom máme nedostatky, čo sme mohli urobiť inak. Efektívnosť našej spolupráce vo výraznej miere ovplyvňuje aj naša osobná spokojnosť.

Uvedomujeme si, že efektívne plánovanie našej spolupráce závisí nielen od kvality našich vzájomných vzťahov ale tiež osobnostných charakteristík, očakávaní, predstáv o rozdelení vzájomnej zodpovednosti a tiež schopnosti vzájomne komunikovať. Snažíme sa čo najčastejšie vytvárať priestor pre spoločné prediskutovanie problémov a vzájomnú výmenu informácií, predkladanie nových návrhov pre skvalitnenie edukačného procesu. Pritom si vážime vzájomnú pomoc a podporu.

MODEL SPOLUPRÁCE UČITEĽ & PEDAGOGICKÝ ASISTENT	
Ú R O V N E	<p><u>1. prevažne inštruktážna</u></p> <p>očakávania učiteľa, konkrétne zadania (čo a do akej miery môžu žiaci zvládnuť), pokyny učiteľa (uplatniť individuálny prístup, motivovať k práci, zaujať žiakov, spôsoby ako podporiť a udržať pozornosť, ako viesť k samostatnosti, ku kontrole, potreba povzbudzovania a oceňovania aj najmenšieho úsilia) atď.</p>
	<p><u>2. čiastočne improvizatívna</u></p> <p>viac voľnosti, vlastné rozhodnutia a riešenia problémov (bez presných inštrukcií zo strany učiteľa), flexibilné reagovanie na vzniknuté situácie, vlastné návrhy a overovanie intervenčných opatrení zo strany asistentov a konzultácie s učiteľmi</p>
	<p><u>3. reflexívna</u></p> <p>po vyučovaní (zhodnotenie, čo sa podarilo splniť, v čom boli nedostatky, s čím sú problémy, návrhy, ako by ich bolo možné riešiť nabudúce, čo urobiť inak)</p>
F Á Z Y	<p><u>1. prípravná</u></p> <p>pred začiatkom vyučovacej hodiny (stanovenie cieľa hodiny, príprava aktivít, metód hodnotenia, čo očakávame od žiakov, návrh metód, ako podporiť splnenie cieľov atď.)</p> <p><u>2. hlavná</u></p> <p>priama pedagogická a intervenčná činnosť učiteľov aj asistentov (aktívna pedagogická činnosť, usmerňovanie práce v skupinách, pomoc pri riešení prípadných konfliktov medzi žiakmi, nabádanie k činnosti a spôsoby hodnotenia slaboprospeievajúcich žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami atď.)</p>

Obrázok 1 Model spolupráce učiteľa a pedagogického asistenta

Prameň: vlastný návrh

Vzájomná spolupráca učiteľa a asistenta môže prebiehať na rôznych úrovniach. Môže mať charakter konkrétnych zadaní, očakávaní učiteľa a inštruktáží smerom k pedagogickému asistentovi, môže však predstavovať aj určitú zmenu a mať charakter čiastočnej „voľnosti“ pre asistenta v tom zmysle, že mu poskytneme možnosť, aby aj sám hľadal vyhovujúce spôsoby práce so žiakmi, najmä so slaboprospeievajúcimi. Podieľa sa na podporovaní procesu učenia, sleduje reakcie žiakov na určité podnety, modifikuje vlastné pedagogické pôsobenie. Počas vyučovania získava množstvo praktických skúseností, podnetov a inšpirácií pre prácu so žiakmi, ktorý sám určuje spôsob práce so žiakmi, reaguje na vzniknuté situácie, overuje vlastné spôsoby intervenčných opatrení. Učí sa včas reagovať na nové (často konfliktné) situácie, overuje a modifikuje vlastné spôsoby intervencie. Jednotlivé úrovne spolupráce sa môžu striedať, resp.

navzájom kombinovať. Spolupráca učiteľa a pedagogického asistenta môže prechádzať viacerými fázami, od prípravnej, cez priamu pedagogickú podpornú činnosť žiakov (v triede) až po reflexívnu a súčasne sebareflexívnu (v závere vyučovania a po jeho skončení), ktorá sa realizuje prostredníctvom vzájomných konzultácií.

V nasledujúcej praktickej časti OPS uvádzame vlastné pedagogické skúsenosti s úspešnou spoluprácou učiteľky, pedagogickej asistentky a žiakov na primárnom stupni, konkrétne v 3. ročníku ZŠ na hodinách matematiky a slovenského jazyka.

Tabuľka 1 Prehľad vybraných problematických oblastí v 3. roč. ZŠ

<i>MOŽNOSTI EFEKTÍVNEJ SPOLUPRÁČE „učiteľ – asistent – žiak“</i>			
MATEMATIKA	<i>Orientácia v číselnom rade</i>	SLOVENSKÝ JAZYK	<i>Tvorenie prídavných mien</i>
	<i>Zápis čísel pod sebou</i>		<i>Použitie zámen vo vetách</i>
	<i>Koncentrácia pozornosti</i>		
	<i>Výslovnosť čísel</i>		
	<i>Riešenie slovných úloh</i>		<i>Odmietanie spolupráce</i>
	<i>Zabúdanie a domáce úlohy</i>		

Prameň: vlastný návrh

3. 1 Skúsenosti so spoluprácou na hodinách matematiky

Podľa ŠVP ISCED 1 a vychádzajúc z tematického výchovno-vzdelávacieho plánu v predmete matematika sa v 3. ročníku ZŠ preberá okrem iného aj násobenie a delenie prirodzených čísel v obore do 20, pričom žiaci majú pochopiť súvislosť medzi odčítaním a delením a osvojiť si pojmy delenec, deliteľ, podiel. Vychádzajúc z obsahového štandardu tohto predmetu sa pozornosť venuje aj vytváraniu prirodzených čísel v obore do 10 000, zápisu a rozkladu 4-ciferných čísel, vzostupnému a zostupnému číselnému radu, porovnávaní čísel a neskôr ich zaokrúhľovaniu (na desiatky, stovky, tisícky). V tejto súvislosti sa riešia nielen aplikačné úlohy ale tiež úlohy rozvíjajúce špecifické matematické myslenie. Mnohým najmä slaboprospeievajúcim žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa žiaľ nedarí naplniť stanovené ciele a úspešne napredovať v ďalšom vzdelávaní, preto potrebujú pomoc nielen zo strany špeciálnych pedagógov. Potrebujú individuálny prístup učiteľov najmä v spolupráci s pedagogickými asistentmi.

Problém s orientáciou v číselnom rade:

Žiačka so ŠVVP s pomalým psychomotorickým tempom a poruchou pozornosti má problém s orientáciou v číselnom rade a na číselnej osi. Nedokáže určiť čísla nasledujúce po sebe v určitej postupnosti. Keďže jej zaostávanie a zlyhávajúce je zjavné už aj pri jednoduchých úlohách, potrebuje pomoc, usmernenie a neustále nabádanie k práci. Asistentka pristupuje so žiačkou k tabuli a keďže nemá k dispozícii demonštračnú pomôcku číselnej osi, nakreslí na tabuľu čiaru, vyznačí jednotlivé dieliky a sama začne farebne dopĺňať jednotlivé čísla. Potom požiada žiačku o pomoc a nechá ju doplniť niektoré zámerné vynechané čísla („Uhádni, aké číslo sa nachádza za číslom... atď.“).

Potom si spolu sadajú do lavice *, asistentka pomáha žiačke s určovaním čísel (čísla sa zväčšujú resp. znižujú pravidelne o 3, napr. 428, 431, 434,...atď.), pričom pozornosť venujú správne zápisu čísel do zošita. Asistentka v lavici ponúkne žiačke školské pravítko (resp. číselnú os) a skúšajú to opäť iným spôsobom. Na jednotlivých dielikoch jej ceruzkou pomaly ukazuje čísla, ktoré spoločne striedavo zapisujú do zošita. Neskôr vyžaduje od žiačky, aby si dieliky ukazovala sama a súčasne zapisovala čísla. Učiteľka pozoruje a oceňuje, ako asistentka strieda činnosti, snaží sa udržať pozornosť žiačky, ktorá je nesústredená a obzerá sa po triede a ostatných spolužiakoch. Žiačka pôsobí spočiatku veľmi neisto, neustále má potrebu uistiť sa, či postupuje správne. Čaká na prikývnutie hlavou, pochvalu a povzbudenie, ktorej sa jej samozrejme dostáva, no vyžaduje si to aj viac času. Pravítko (resp. číselnú os) využije aj neskôr pri sčítaní a odčítaní čísel, keďže s klasickým počítadlom s guľôčkami odmieta pracovať (lepšie sa jej darí počítať na prstoch).

Učiteľka podporuje a oceňuje prácu asistentky, zároveň venuje pozornosť ostatným žiakom v triede pri riešení oveľa náročnejších úloh. Priebežne však pozoruje, ako žiačka pracuje a ako sa jej darí spolupracovať s asistentkou.

Problém so zápisom číslíc pod sebou:

Žiačka počíta príklad na tabuli. Ide o sčítanie 4-ciferných čísel pod sebou s prechodom cez základ 10, kde je potrebné správne zapisovanie jednotlivých číslíc (jednotiek, desiatok, stoviek, tisícok) pod sebou. Keďže nevenuje pozornosť dôslednému zápisu číslíc, dostáva nezmyselný výsledok a ani po upozornení učiteľky nedokáže chybu odstrániť. S výsledkom je spokojná a nechápe, čo sa od nej očakáva. Potrebuje viac času na kontrolu a najmä individuálny prístup. Je potrebné upozorniť na dôsledky nedbalého zápisu, nabádať k častejšej kontrole. Učiteľka v príklade na tabuli oddeľuje čiarami jednotky, desiatky, stovky atď. farebne, potom pracuje so žiačkou individuálne na štvorčekovom papieri, pričom zapojí ďalších dvoch žiakov, ktorí majú podobné problémy a dopúšťajú sa rovnakých chýb. Spoločne zapisujú jednotlivé číslice do okienok, určujú súčet týchto čísel a robia vzájomnú kontrolu. Učiteľka im venuje viac pozornosti, s ostatnými žiakmi v triede zatiaľ pracuje asistentka. Tá v spolupráci s učiteľkou naplánovala a pripravila zaujímavú matematickú aktivitu (*matematické bingo, kráčacia štafeta, čierny Peter, matematické pexeso a iné hry podporujúce rozvíjanie matematickej gramotnosti*). Vybranú aktivitu realizuje s ostatnými žiakmi v triede na koberci.

Učiteľke tak vytvára priestor na to, aby sa mohla viac a najmä individuálne venovať žiakom, ktorí práve potrebujú pomoc, dôkladnejšie vysvetlenie, opakovanie inštrukcií, opakované dovysvetľovanie a upozorňovanie na nedostatky. Snaží sa vytvoriť pokojnú pracovnú atmosféru, žiakov primerane motivuje, oceňuje aj najmenšie úsilie a samozrejme čo najviac s nimi opakuje a precvičuje z dôvodu zafixovania učiva. Niektorí žiaci sú neistí a pracujú príliš pomaly, učiteľka musí zachovať pokoj a byť trpezlivá, preto je dobré, ak má možnosť využiť a spoľahnúť sa na pomoc pedagogickej asistentky priamo v triede.

---

* Asistentka sedí so žiačkou v lavici na ľavej strane, aby videla ako pracuje a mohla ju tak lepšie kontrolovať (žiačka je praváčka). Asistentka môže sedieť aj priamo oproti žiačke.

Problém s koncentraciou pozornosti:

Asistentka na (diskrétny) podnet učiteľky pristupuje k žiakovi, ktorý neprimerane reaguje na zadanie úlohy, v ktorej sa mu nedarí. Žiak s ADHD má problém s koncentraciou pozornosti spojený s hyperaktivitou, je podráždený, všetko mu vadí, vykrikuje, zúri, chvíľu plače, potom nadáva a hnevá sa, že mu to nejde, pritom kope nohami pod lavicou. Rýchlo sa vzdáva, ťažko zvláda prekážky a svojimi prejavmi v správaní vyrušuje ostatných v triede. Preto je potrebné žiaka buď vyviešť z triedy na chodbu a chvíľu s ním ostať, kým sa neupokojí, resp. mu pomôcť priamo v triede. Keďže učiteľka nedopustí, aby sa tieto jeho prejavy stupňovali a prešli do extrému, požiadala o spoluprácu a pomoc asistentky. Tá sa so žiakom chvíľu rozpráva, potom v tichosti pracujú spolu. Viackrát mu trpezlivo vysvetľuje zadanie úlohy, graficky ju (pre lepšiu predstavivosť) znázorňuje na papier. Žiak sa konečne upokojí, chápe, čo sa od neho očakáva a začína pracovať. Pritom sa však uisťuje, či postupuje správne. Asistentka aj s učiteľkou ho povzbudzujú, sledujú jeho reakcie. Medzitým mu dovoľia napiť sa. Žiak začína dobre spolupracovať a snaží sa počítat', no jeho pozornosť je po chvíli opäť nesústredená, vyrušuje ho aj najmenší podnet v triede. Hnevá ho, že ostatní spolužiaci sú s prácou oveľa ďalej, chce ich dobehnúť a byť prvý. To však nejde a on si to uvedomuje. Má potrebu neustále s niekým súťažiť, niekoho predbehnúť a byť všade prvý. Asistentka postrehne, že ho príliš rozptyľujú obrázky na ľavej strane pracovného listu. Neustále na ne pozerá, pritom zabudne pracovať ďalej. Na túto skutočnosť asistentka okamžite zareaguje a zakrýva žiakovi zošitom túto stranu. On neprotestuje, pokračuje ďalej v práci. V spolupráci s asistentkou žiak úspešne vyrieši až tri zo šiestich úloh. Trvá to síce dlhšie a niečo je potrebné aj vynechať.

V závere vyučovacej hodiny si učiteľka všimne, že asistentka poznačí žiakovi zadanie domácej úlohy, ktoré kvôli rozptýlenej pozornosti nepostrehol. Asistentka dokáže úspešne nadväzovať kontakt so žiakmi aj vo veľmi problematických situáciách, reaguje na podnety učiteľky a súčasne špecifické potreby žiakov. S nadšením sa zapája do aktivít v triede a súčasne sa snaží venovať pozornosť tým, ktorí to najviac potrebujú, za čo jej patrí uznanie zo strany učiteľky.

Problém s výslovnosťou čísel:

Žiačka, ktorá má problém s artikuláciou a komunikáciou nesprávne vyslovuje a aj zapisuje číslice. Ide o 3 až 4 – ciferné čísla, pričom učiteľka už dlhší čas pozoruje vážny problém. Keďže žiačka tieto viacciferné čísla nesprávne vyslovuje, väčšinou ich aj nesprávne zapisuje, a to negatívne ovplyvňuje aj matematické operácie sčítania a odčítania. Učiteľka spolu s asistentkou naplánujú aktivitu, kde žiačka v roli „pani učiteľky“ bude diktovať ostatným 4- ciferné čísla (cca 10 číslic) ako matematický diktát. Od učiteľky dostáva lístok s pripravenými číslicami*. Žiaci sa na aktivitu tešia, diktované čísla zapisujú do zošitov. Ak nerozumejú, môžu požiadať o zopakovanie, žiačka si tak viac precvičí výslovnosť. Čísla zoradujú vzostupne podľa pokynov učiteľky a s dokončenou úlohou prichádzajú na kontrolu k žiačke. Tá je spokojná, usmieva sa, cíti sa užitočná, páči sa jej, že ju učiteľka poveruje takou dôležitou úlohou, čo má vplyv na jej sebavedomie.

---

* Zámerné volíme čísla, s výslovnosťou ktorých má žiačka najväčšie problémy, a to 4-ciferné čísla, v ktorých je na mieste stoviek resp. desiatok nula, napr. 3 708, 3 078, 3 780 a tiež číslice, ktoré si žiačka často zamieňa, napr. 7 474, 6 996, 8 383 atď.

Za pomoci asistentky kontroluje zošity jednotlivých žiakov, overuje správny zápis čísel a ich zoradenie, kontroluje a opravuje červeným perom, odmeňuje spolužiakov pečiatkou a nálepkami, ktoré jej pripravila učiteľka. Asistentka pritom pomáha žiačke s kontrolou v lavici. Pretože ostatní žiaci sú príliš netrpezliví, učiteľka musí tiež pomôcť pri kontrole, po chvíli však pripravuje ďalšiu aktivitu na koberci a venuje pozornosť ostatným žiakom v triede.

Problém s riešením slovných úloh:

Pre zvládnutie pochopenia a riešenia slovnej úlohy bolo potrebné vo výraznej miere uplatniť grafické znázornenie. Asistentka pracuje so skupinkou žiakov. Kreslením farebných symbolov znázorňuje jednotlivé čísla: tisícky - štvorčeky, stovky - trojuholníky, desiatky - kolieska, jednotky - čiarky. Pri riešení slovnej úlohy s knihami uloženými na policiach asistentka najskôr prečíta zadanie úlohy, potom ju čítajú spoločne so žiakmi po jednotlivých častiach. Priebežne sa uisťuje, ako tomu žiaci rozumejú. Pre väčšiu názornosť okamžite nakreslí jednotlivé police s knihami (modré, zelené a červené) podľa zadania slovnej úlohy (P. Černek, učebnica matematiky pre 3. roč. ZŠ, str. 41/72). Žiaci dobre spolupracujú, úlohu sa podarí vyriešiť. Učiteľka pritom pracuje s inou skupinou žiakov na inej úlohe a venuje pozornosť najmä slaboprosievajúcim žiakom.

Asistentka využíva vo svojej práci školské ale aj vlastnoručne zhotovené kompenzačné pomôcky. Pracuje s tabuľkami (tabuľka na násobenie), číselnou osou, pravítkom, manipuluje s drobnými predmetmi (rozdelenie určeného počtu predmetov na rovnaké časti, resp. do skupín s určeným počtom), využíva hračkárske peniaze, správnosť výsledkov overuje na kalkulačke atď.

Problém so zabúdaním pomôcok a domácich úloh:

Asistentka pomáha v triede pri kontrole domácich úloh z matematiky. Zisťuje, že žiačka so ŠVVP, s ktorou často individuálne pracuje na hodinách, znovu nevypracovala domácu úlohu. Nechce ju však zahanbiť pred ostatnými, dohodne sa s ňou na tom, že na druhý deň si úlohu dopíše a že ju spolu skontrolujú. Žiačka jej sľubuje, že si úlohu dopíše. Asistentka na túto skutočnosť diskretné upozorní učiteľku po vyučovacej hodine. Na druhý deň spoločne zisťujú, že žiačka znovu neurobila to, čo sľúbila. Keďže si častejšie neplní školské povinnosti (nenosí pomôcky a zabúda domáce úlohy) a nepomáhajú ani zápisy upozorňujúce na neplnenie školských povinností a odporúčania zlepšiť domácu prípravu na vyučovanie, bola potrebná osobná konzultácia s matkou. Okrem zabúdania domácich úloh žiačka často zabúda aj zošity a pomôcky na vyučovanie. Na hodine matematiky opäť nemala pracovný zošit. Aby mohla pracovať spolu s ostatnými žiakmi, asistentka požičiava pracovný zošit od spolužiaka a odchádza na chvíľu z triedy, aby prekopírovala potrebný pracovný list. Kým žiačka čaká na príchod asistentky, učiteľka zatiaľ (skôr ako začne vysvetľovať učivo ostatným žiakom), poskytne žiačke matematickú kartičku s inou úlohou, ktorú dokáže sama vypracovať. Stupeň náročnosti si žiačka zvolí sama. Na tento účel je dobré, ak má učiteľka v zásobe pripravených viac takýchto pomôcok – kartičiek, obrázkov s úlohami, a to pre žiakov s odlišnými schopnosťami, teda podľa rôznych stupňov náročnosti. Na príprave a rozmnožovaní týchto kartičiek sa môže podieľať aj asistentka.

3. 2 Skúsenosti so spoluprácou na hodinách slovenského jazyka

Podľa ŠVP ISCED 1 a vychádzajúc z tematického výchovno-vzdelávacieho plánu v predmete jazyk slovenský a literatúra sa v 3. ročníku ZŠ preberá okrem iného aj tematický celok – ohybné slovné druhy. Vychádzajúc z obsahového štandardu sa pri preberaní prídavných mien venuje pozornosť poznaniu funkcie prídavných mien a porozumeniu priradenia vlastností podstatným menám. Žiaci sa učia poznávať otázky na určovanie prídavných mien a na základe nich identifikovať tento slovný druh v textoch. Pozornosť sa venuje akostným prídavným menám vyjadrujúcim vlastnosti osôb, zvierat a vecí a taktiež slovám opačného významu. Žiaci sa učia tvoriť dvojice slov (prídavných mien) s opačným významom, získané vedomosti uplatňujú pri písomnom opise konkrétneho predmetu (napr. hračky, zvieratka atď.), kde si všímajú základné znaky a aj funkciu predmetu, resp. vlastnosti (napr. zvieratka). Pri písaní opisu sa tiež učia členiť text na odseky a postupovať podľa jednotlivých bodov osnovy. Učivu o prídavných menách sa teda vytvára pomerne široký obsahový ale aj časový priestor. Podobne je to aj pri vyučovaní ďalšieho ohybného slovného druhu – zámen. Žiaci sa v 3. ročníku ZŠ naučia poznávať osobné aj privlastňovacie zámená, dokážu nimi nahradiť podstatné a prídavné mená a samozrejme vyhľadávať v texte. U niektorých, najmä slaboprosievajúcich žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa vyskytuje množstvo rôznych problémov ovplyvnenými rôznymi faktormi.

Problém s tvorením prídavných mien:

Pri preberaní učiva o prídavných menách zadáva učiteľka žiakom úlohu napísať vlastné iniciály, t. j. začiatkové písmená svojho mena a priezviska, pričom uvádza a na tabuľu farebne píše aj vlastné iniciály „D S“. Na každé z písmen majú žiaci vytvoriť čo najviac prídavných mien charakterizujúcich ich vlastnosti (napr. D – dominantná, dobrodružná, dobrosrdečná, drzá, S – skvelá, silná, samostatná, sebecká, samotárska atď.). Žiačka so ŠVVP nedokáže na vlastné iniciály samostatne vytvoriť ani jedno prídavné meno, preto je potrebná pomoc (učiteľky resp. asistentky). Tá ju otázkami vedie k premýšľaniu o sebe, o svojich vlastnostiach ale aj o tom, čo sa jej páči, čo si na sebe najviac váži, na čo je hrdá, resp. čo si na nej cenia iní atď. Spoločne vytvoria niekoľko prídavných mien, ktoré si žiačka zapisuje a neskôr prečíta ostatným v triede. Neskôr nasleduje iná úloha v pracovnom zošite. Žiaci majú ku konkrétnym prídavným menám napísať adekvátne otázku (aký?, aká? aké?). S touto jednoduchou úlohou nemajú tretiaci problém, väčšina z nich dokáže samostatne a dosť rýchlo priradiť príslušné otázky k prídavným menám. Nasleduje kontrola a ďalšie činnosti a aktivity, ktoré medzi tým pripravuje učiteľka so skupinami žiakov. Keďže žiačke so ŠVVP, s ktorou pracuje asistentka, robí veľký problém prečítať slová a porozumieť im, nedokáže zvoliť adekvátne otázky. Učiteľka požiada asistentku o pomoc. Tá flexibilne reaguje na túto skutočnosť a farebne označí (zakrúžkuje) koncové písmenká v jednotlivých slovách, čím podporí väčšiu názornosť a žiačke uľahčí pochopenie. (Např. pekný – aký?, zdravé – aké?, veselá – aká?). Žiačka pochopí úlohu a začína sama pracovať. Pozorujeme, že ju súčasne rozptyľuje aktivita, ktorú so žiakmi začína realizovať učiteľka v inej časti triedy. Obzerá sa po žiakoch, nesústreďuje sa na prácu, pretože ju viac zaujíma, čím sa zaoberajú ostatní v triede. Keďže je ťažké udržať jej pozornosť, asistentka sa so žiačkou dohodne, že úlohu dokončia neskôr a umožní jej tak zúčastniť sa aktivít spolu s ostatnými žiakmi. Na dokončení práce však trvá, aby si žiačka zvykla, že začatú prácu treba vždy dokončiť. Z hľadiska rešpektovania jej špecifických potrieb sa realizuje určitá úprava, redukcia obsahu učiva

a uplatňuje sa individuálny prístup k žiačke. Tá postupuje podľa individuálneho vzdelávacieho plánu, pričom učiteľka aj pedagogická asistentka vychádzajú zo záverov špeciálno-pedagogických a psychologických vyšetrení a konkrétnych odporúčaní špeciálneho pedagóga.

Problém s použitím zámen vo vetách:

Pri tvorení viet, v ktorých majú žiaci použiť zámená (ja, ty, on, ona, ono,...) potrebuje žiak neustále povzbudenie k činnosti. Keďže jeho psychomotorické tempo je v porovnaní s ostatnými spolužiakmi v triede výrazne pomalšie, očakáva sa od neho menší počet viet. Učiteľka sa dohodne s asistentkou, že stačí napísať len dve vety, ďalšie dve môže len povedať. Aj napriek tomu potrebuje výraznú pomoc s tým, aby niečo vymyslel, pretože žiak sa snaží vyhýbať takýmto úlohám. Asistentka postrehla, že keď je potrebné niečo začať robiť, žiak sa vypýta na WC, potom potrebuje napiť, stále niečo hľadá v aktovke, potrebuje smrkať atď. Učiteľka postrehne, že žiak sa príliš dlho zdržiava tým, ako farebne zvýrazniť jednotlivé zámená vo vetách (na úkor tvorenia nových viet). Neustále strieda farby, požičiava si od spolužiakov aj asistentky iné farebné perá resp. zvýrazňovače. Príliš mu záleží na estetickej stránke (na úkor pochopenia súvislostí a učiva), páči sa mu, keď výsledok pôsobí pekne, farebne. Príliš pozornosti venuje pomôckam, ktoré si asistentka nosí so sebou na vyučovanie. Keďže nepomáha upozornenie zo strany učiteľky a asistentky, na nasledujúcu hodinu si asistentka donesie len najnutnejšie pomôcky (modré pero, ceruzku a gumu), a tie odkladá mimo dohľadu žiaka, aby zbytočne nerozptyľovali jeho pozornosť.

Odmietanie spolupráce:

Na hodine slovenského jazyka slaboprosievajúca žiačka odmieta spolupracovať s asistentkou. Nereaguje na jej otázky a podnety, odmieta ďalej komunikovať aj pracovať. Dôvodom tohto problému je zrejme napomenutie triednej učiteľky. Žiačka častejšie už dlhší čas nepíše domáce úlohy a nepripravuje sa na vyučovanie (žiadna domáca príprava). Doma nechce čítať, pretože s čítaním na veľké problémy, nenaučí sa básničku, niekedy si nepripraví učebnice do školy podľa rozvrhu hodín, a tak sa neustále ospravedlňuje. To sa samozrejme odzrkadľuje na jej školských výsledkoch a prospechu. Učiteľke ani spolužiakom sa to nepáči, neustále upozorňujú, že je potrebné zlepšiť domácu prípravu na vyučovanie. Na túto skutočnosť a povinnosť učiteľka už niekoľkokrát upozornila rodičov aj zápisom v žiackej knižke a počas konzultácií najmä s matkou. Napomenutie žiačky zo strany učiteľky a asistentky sa jej príliš dotýka, žiačka sa uzatvára do seba, preto je ťažšie nadviazanie kontaktu. Asistentka na ňu netlačí, chvíľu si ju nevšímá, neskôr si však získa jej dôveru. Na konci hodiny je všetko v poriadku. Žiačke darovala malý darček (pavúčika z korálok), ktorý pre ňu vytvorila a sľúbila jej nakresliť obrázok do pamätníka. Výrazne pomohla vonkajšie motivácia – darček. Nemusí to byť nič veľké, niekedy stačí nálepka, obrázok, cukrík či pochvala a ocenenie, resp. potlesk spolužiakov a možno citlivejší a chápavejší prístup učiteľky.*

---

* Z rozhovoru s matkou sme sa neskôr dozvedeli dôvod nepripravenosti žiačky na ten deň. Žiačka sa necítila dobre, celý víkend preležala s teplotami, bola unavená a plačlivá.

Najmä u mladších žiakov výborne funguje motivácia, preto má učiteľka na primárnom stupni ZŠ vždy pripravené zásoby rôznych obrázkov, hviezdičiek, nálepiek, smajlíkov, maľovaniek alebo pečiatok, o ktoré majú žiaci mladšieho školského veku záujem.

Slaboprospievajúcich žiakov, medzi ktorých patria aj žiaci s poruchami v učení a správaní, ktorí pracujú často chaoticky, nesystematicky resp. vôbec nepracujú, je potrebné čo najskôr viesť k plánovaniu vlastnej prípravy do školy a k zorganizovaniu činností v rámci dňa. Pre podporu plnenia domácich povinností možno využiť kartičky, na ktorých si pravidelne každý deň zaškrtnú (resp. vyfarbia ☺) povinnosti a úlohy, ktoré sa im podarilo splniť. Svojím podpisom potvrdia zodpovednosť za ich splnenie a prípravu na vyučovanie. Ak si vytvoria návyk pravidelného a dôsledného plnenia povinností, možno už nebude potrebné využívanie kartičiek, resp. si ich budú neskôr vytvárať sami. To im umožní lepšie si naplánovať činnosti, plnenie povinností aj organizovanie voľného času a vyhnúť sa tak zbytočnému stresu. U najmladších žiakov v začiatkoch školskej dochádzky, ktorí ešte nevedia dobre čítať a písať, resp. majú problém s porozumením textu možno využiť aj kartičky s jednoduchými symbolmi, obrázkami.

KEĎ PRÍDEM DOMOV ZO ŠKOLY:	Úloha	
	splnená	nesplnená
<i>Porozprávam rodičom o svojich zážitkoch zo školy</i>	☺	☹
<i>Oddýchnem si, zašportujem, pomôžem rodičom, zjem niečo zdravé</i>	☺	☹
<i>Podľa rozvrhu hodín si vymením učebnice a zošity na zajtra</i>	☺	☹
<i>Napíšem si domáce úlohy (naučím básničku, pripravím pomôcky)</i>	☺	☹
<i>Prečítam si niečo zaujímavé (čítanka, časopis, vlastná kniha)</i>	☺	☹
<i>Požiadam rodičov o kontrolu domácich úloh</i>	☺	☹
<i>Uložím si pomôcky do školskej tašky</i>	☺	☹
<i>Keď poupratujem, môžem sledovať TV (PC)</i>	☺	☹
Dnes sa mi darilo: ☺ ☹	Podpis žiaka:.....	

Obrázok 2 Kartička pre posilnenie domácej prípravy žiakov na vyučovanie
Prameň: (D. Sitková, 2015)

ZÁVER

Výchova a vzdelávania žiakov, ktorí dosahujú v škole slabé vyučovacie výsledky, a to už od začiatku školskej dochádzky je dôležitým problémom súčasnej edukácie. Vo všeobecnosti sa tento problém netýka len primárneho stupňa ZŠ. Dôvodov školského zlyhávania žiakov je mnoho, no podstatné je, že títo žiaci vyžadujú spravidla iný, špeciálny a najmä individuálny prístup, ktorého uplatnenie je v praxi veľmi náročné. Aj preto sa čoraz viac venujeme problematike a možnostiam spolupráce učiteľov s rodičmi, špeciálnymi pedagógmi a školskými psychológmi, no najmä s pedagogickými asistentmi, ktorí sa priamo zúčastňujú na výchovno-vzdelávacom procese a podieľajú sa na jeho skvalitnení. Spolupodieľajú sa na realizácii školských vzdelávacích programov v ZŠ a „po boku“ učiteľov pomáhajú nielen samotným žiakom. Podľa pokynov učiteľov pracujú individuálne so žiakmi priamo na vyučovacích hodinách, pomáhajú im lepšie pochopiť zadania jednotlivých úloh, podporujú ich koncentráciu, prispievajú k zlepšeniu prístupu k učeniu a snažia sa ich čo najviac zapájať do vyučovacieho procesu. Okrem toho dokážu úspešne pracovať aj s inými žiakmi v triede, pričom učiteľom vytvárajú priestor na to, aby sa mohli viac venovať nielen slaboprospeievajúcim žiakom, ale aj ostatným žiakom. Prítomnosť asistentov ako pomocných pedagogických pracovníkov, ktorí pod vedením nielen triednych učiteľov úspešne pracujú so žiakmi najmä na prekonávaní ich vzdelávacích ťažkostí či adaptácii na školské prostredie považujeme za veľký prínos v súčasnej edukácii.

V predkladanej OPS sme sa zaoberali problematikou pedagogickej asistencie a efektívnej spolupráce učiteľov a pedagogických asistentov na primárnom stupni vzdelávania. Zámerne sme si zvolili túto v súčasnosti veľmi aktuálnu tému, aby sme prezentovali vlastné pedagogické skúsenosti a možnosti úspešnej spolupráce učiteľov a asistentov pôsobiacich na základných školách. Môžu výrazne pomáhať učiteľom v ich náročnej práci a súčasne prispievať k skvalitneniu výchovno-vzdelávacieho procesu najmä vo vzťahu k žiakom vyžadujúcim špecifický a individuálny prístup. Ide o žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorým je z dôvodu ich zlyhávania v základných školských zručnostiach potrebné venovať čoraz viac pozornosti, a to nielen zo strany učiteľov, ale aj špeciálnych pedagógov, školských psychológov, výchovných poradcov a najmä pedagogických asistentov.

Veríme, že naše pedagogické skúsenosti s pedagogickou asistenciou budú kvalitnými podnetmi a inšpiráciou aj pre iných učiteľov, pedagogických asistentov, výchovných poradcov a špeciálnych pedagógov pôsobiacich na základných školách. Dúfame, že predložená OPS nájde svoje uplatnenie ako súčasť doplnkového študijného materiálu nielen pre lektorov a účastníkov kontinuálneho vzdelávania.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

1. NĚMEC, Z.; ŠIMÁČKOVÁ, K. - LAURENČÍKOVÁ; HÁJKOVÁ, V. 2014 *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. Praha : Karolinum , Univerzita Karlova v Praze ISBN 978-80-7290-712-0.
2. RIGOVÁ, S. - ZAHATŇANSKÁ, M. 2014. Plánovanie osobného rozvoja pedagogického asistenta. Bratislava : MPC, 2014, ISBN 978-80-565-0196-2.
3. SITKOVÁ, D. 2015. Implementácia intervenčných prvkov v prevencii špecifických porúch učenia na začiatku školskej dochádzky. OPS, Banská Bystrica : MPC. 2015.
4. ŠÁNDOROVÁ, V. 2009. Návrh profesijných štandardov učiteľov- asistent učiteľa (diskusia). In: *Pedagogické rozhľady*. ISSN 1335-0404, 2009, roč.
5. UZLOVÁ, I. 2010. Asistence lidem s postižením a znevýhodněním. Praha: Portál, 2010, ISBN 9788073677640.
6. VAŠEK, Š. – VANČOVÁ, A. – HATOS, G. a kol. 1999. Pedagogika viacnásobne postihnutých. Bratislava : Sapientia (ed). In. VALENTA, M. a kol. 1999. Přehled speciální pedagogiky a školská integrace. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0698-5.
7. *Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*
8. *Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 437/2009 Z. z., ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v znení neskorších predpisov*
9. *Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov neskorších predpisov*
10. *Metodický pokyn k zavedeniu profesie asistent učiteľa v predškolských zariadeniach, v základnej škole a v špeciálnej základnej škole č. 1631/2002-sekr. vydaný Ministerstvom školstva SR z 26.8.2002*
11. *Metodický pokyn k zavedeniu profesie asistent učiteľa pri výchove a vzdelávaní detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v predškolských zariadeniach, v základných školách a v špeciálnych základných školách č. 184/2003 – 095 vydaný Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 6. decembra 2003.*
12. *Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň ZŠ v SR ISCED 1 – Primárne vzdelávanie.* [online] [cit. 2010- 10-13]. Dostupné na http://www.statpedu.sk/documents//16/vzdelavacie_programy/statny_vzdelavaci_program/isced1_jun30.pdf.